

બાલ બ્રહ્મચારી શ્રી નેમિનાથાય નમઃ

સાધુ સાધ્વી અંતિમ આરાધના વિધિ

પ્રાચીન સમાચાર દ્વાર-૧૯ માં સાધુ-સાધ્વીજીને અંતિમ આરાધના માટે નીચે મુજબ વિધિ જણાવી છે. [ખાસ કરીને લાંબી બિમારીવાળા ગ્લાનને કે અતિ નાબુક સ્થિતિ જણાતી હોય તેવા સાધુ-સાધ્વીને સલાન અવસ્થામાં આ વિધિ ખાસ કરાવવી.]

- દીપરંગ વાગર

(૧) ગુરુલગવંત બીમાર ને મસ્તકે મંત્રીત વાસ (ચૂર્ણ) શ્લેષ કરે (નાખે).

(૨) ગુરુમહારાજ ચતુર્વિધ શ્રી સંઘ સહિત ગ્લાન-સાથે-જિન-પ્રતિમાજી સન્મુખ રહીને જે પ્રભુજી હોય તેની સ્તુતિ બોલવાપૂર્વક ચૈત્યવંદન કરે (કરાવે.)

(૩) ચૈત્યવંદન બાદ નીચે મુજબ કાયોત્સર્ગ કરે (કરાવે.)

(१) श्री शान्तिनाथ आराधनार्थं करेमि ङाडस्सग्गं
ठडी—

वंदणुवत्तियाये०.....अन्नत्थ०.....

(सागरवर गंलीश सुधी) ऐठ ढोगस्सनेा ङाडस्सग्गं ठरे.
ङाडस्सग्गं पारी नमेाडडत्तं ढेाली थैय ङडे—

श्री शान्तिः श्रुतःशान्तिः प्रशान्ति कोसावशान्तिमुपशान्तिं,
नयतु सदा यस्य पदाः, सुशान्तिदाः सन्तु सन्ति जने.

(२) श्री शासन देवता आराधनार्थं करेमि ङाडस्सग्गं
ठडी—अन्नत्थ—ऐठ नवकारनेा ङाड०—पडी नमेाडडत्तं पूर्वं ङ
थैय—

उपसर्गं वल्य विलयन निरता, जिनशासनावनैकरता;
दुत्तमिह समीहित कृते स्युः शासनदेवता भवताम्.

(३) श्री क्षेत्रदेवता आराधनार्थं करेमि ङाडस्सग्गं ठडी—
अन्नत्थ—ऐठ नवकारनेा ङाड०—पडी नमेाडडत्तं पूर्वं ङ थैय—
यस्याः क्षेत्रं समाश्रित्यः साधुभिः साध्यते क्रियाः
सा क्षेत्र देवता नित्यं, भूयान्नः सुखदायिनी.

(४) श्री लवनदेवता आराधनार्थं करेमि ङाडस्सग्गं
ठडी—अन्नत्थ—ऐठ नवकारनेा ङाड०—पडी नमेाडडत्तं ङडी,
थैय—

ज्ञानादि गुण युतानां, नित्यं स्वाध्याय संयम रतानां
विदधातु भवणदेवी, शिवं सदा सर्वं साधुनाम्.

(૫) સમસ્ત વેચાવચ્ચગરાણું સંતિ ગરાણું સમ્મદ્દિક્કિ
સમાહિ ગરાણું કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં ઠહી—

અન્નત્થ—એઠ નવકારનો કાઉંપછી નમેડહંત્ ઠહી થાય—

સંઘેડત્રયે ગુરુ ગુણોઘનિઘે સુવૈયા—વૃત્યાદિકૃત્ય કરણૈક નિબદ્ધ કક્ષા ।
તૈ શાન્તયેસહ ભવન્તુ સૂરા સૂરિભિઃ, સદ્દૃષ્ટયોનિચ્ચિલવિઘ્નવિઘાતદક્ષાઃ

આ રીતે પાંચ કાયેત્સર્ગં કર્યા બાદ—

(૪) નમુત્થુણું બોલે,—પછી—

(૫) અન્નિત શાન્તિ સ્તવ બોલે,—પછી—

(૬) આરાધનાની અધિષ્ઠાયિકા દેવીનો કાઉં કરે
શ્રી આરાધના દેવતા આરાધનાર્થં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં—

અન્નત્થ—ચાર લોગસ્સ (સાગરવર ગંભીરા સુધી)નો કાયેત્સર્ગં
—કાઉસ્સગ્ગ પારીને આ પ્રમાણે સ્તુતિ ઠહે.

યસ્યાઃ સાનિધ્યતો મઠ્યા, વાંછિતાર્થં પ્રસાધકાઃ

શ્રીમદારાધના દેવી, વિઘ્નવ્રાતા પહાડસ્તુ વઃ

તે પછી પ્રતિમાજીનું વિસર્જન કરે.

આટલી વિધિ પછી “અંતસમયની આરાધના” કરાવે...

(૧) આસને બેસીને ગુરુમહારાજ ગ્લાન (બિમાર) ની
પાસે તેણે બાલ્યકાળથી સેવેલા અતિચારો—આલોચે
આલોચના કરાવે.

[*નોંધ :-વિસ્તારથી અતિચાર આલોચના કરાવવી. તે રીતે ન કરાવી શકાય. તેમ હોય તો સંક્ષેપમાં આલોચના કરાવવા માટે સમાચારીમાં આપેલી આ ગાથા મુજબ આલોચના કરાવવી.]

જે મે જાણંતિ જિણા, અવરાહા જેસુ જેસુ ઠાણેસુ
 તેહં આલોચં, ઉવટ્ટિઓ સવ્વ માવેણં
 મારા તે તે વિષયમાં થયેલા અપરાધોને શ્રી જ્ઞેનેશ્વરે
 જાણુ છે. તેને હું અપ્રમત્તભાવે આલોચું છું (પ્રગટ કરું છું).
 છરમસ્થો મૂઠ મણો કિત્તિયમિત્તંપિ સંભરહુ જીવો
 જં ચ ન સંભરામ્યહં, મિચ્છા મિ દુક્કહં તસ્સ
 છદ્દમસ્થ-મૂઠ મનવાણો કેટલું માત્ર સંભારે તેથી
 જે મને સ્મરણમાં નથી તેનું પણ મારે મિચ્છામિ દુક્કહમ્
 થાઓ (તે મારું દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ.)

જં જં મણેણ વદ્ધં જં જં વાયાએ માસિઅં પાવં
 કાણં ય જં ચ કયં મિચ્છામિ દુક્કહં તસ્સ
 જે-જે પાપ મનથી બાંધ્યું (કર્યું) હોય, જે પાપ
 વચનથી બોલાયું હોય અને કાયા વડે જે-જે પાપ કર્યું
 હોય તે સર્વનું મિચ્છામિ દુક્કહમ્ થાઓ (મારું તે દુષ્કૃત
 મિથ્યા થાઓ.)

હા દુદ્દઠુ કયં હા દુદ્દઠુ કારિઅં અણુમયંપિ હા દુદ્ધં
અંતો અંતો હજ્જહ્ હિયયં પચ્છાણુ તાવેણં

હા હા ! મેં જે દુષ્ટ વર્તન કર્યું હા ! ખીબા દ્વારા
જે મેં દુષ્ટ કરાવ્યું, હા ! મેં જે દુષ્ટ કાર્યને અનુભોદન આપ્યું
તે પાપ પશ્ચાતાપથી મારા હૃદયને અંતરમાં (વચ્ચે વચ્ચે)
બાળે છે. (મને તેનો પશ્ચાતાપ થાય છે.)

જં ચ સરીરં સુદ્ધં કુહુંવ ઉવગરણ સ્વ વિન્નાણં
જીવોવચાયજયણં સંજાયં તં પિ નિંદામિ

મારા જે-જે શરીર, ધન, કુટુંબ, ઉપકરણ, રૂપ,
વિજ્ઞાન-ભવેની હિંસા વગેરે કરાવનારાં થયા તે સર્વને પણ
હું નિંદું છું,

ગહિઝ્ઞ ય મુક્કાઈ, જમ્મમરણેસુ જાઈં દેહાઈં
પાવેસુ પસથાઈં, વોસિરિઆઈં મણ તાઈં

ભૂતકાળના અનંતા જન્મ-મરણોનાં જે જે શરીરોને
અહુણ કરીને મેં છોડી દીધાં, તે પાપમાં પ્રશસ્ત (એવા)
સર્વ શરીરોને હું વેસિરાવું છું. (હવે તે શરીર કે અધિ-
કરણ સાથે મારે કોઈ સંબંધ નથી.)

આ રીતે આલોચના-દુષ્કૃતગર્હા-શરીર કે અધિકરણ વેસિરાવવા વગેરે કરાવ્યા બાદ સંઘ અને સર્વ જીવ ખામણા કરવા.

(૨) ૦ ખામણાં (ક્ષમાપના) કરાવવી :-

સાહૂણ સાહૂણીણ ઘ, સાવય સાવીણ ચરવિહો સંઘો જં મળવયકાઈહિ, સાહો તં પિ ચામેભિ (સર્વ)સાધુઓની, -સાધ્વીઓની, -શ્રાવક-શ્રાવીકાઓની, એમ ચતુર્વિધ શ્રી સંઘની મન-વચન કે કાયા વડે જે જે આશાતનાઓ કરી હોય તે (સર્વ)ને હું ખમાવું છું.

આચરિય ઉવજ્ઞાણ૦.....અહ્યપિ

આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, શિષ્યો, સાધર્મિકો, કુલ અને ગણ એ સર્વ પ્રત્યે મેં જે-જે કષાયો કર્યા હોય કે કરાવ્યા હોય તેને ત્રિવિધે (મન-વચન-કાયાથી) ખમાવું છું.

વળી-શ્રમણ જેમાં મુખ્ય છે તે ભાગ્યવાન શ્રી સંઘને જે હાથથી મસ્તકે અંજલિ કરીને સહુની હું ક્ષમા માંગુ છું અને હું પણ ક્ષમા કરું છું.

ભાવપૂર્વક મારા ચિત્તને ધર્મમાં સ્થિર કરીને જગતના સર્વ જીવો (જીવ માત્રની) પાસે ક્ષમા માંગું છું અને હું પણ ક્ષમા કરું છું.

સ્વામેમિ સર્વ જીવે સર્વે જીવા સ્વમંતુ મે
મિત્તિ મે સર્વ ભુણ્સુ વેરં મજ્ઞ ન કેણઙ
હું સર્વ જીવોને ખમાવું છું. સર્વ જીવો પણ મને
ક્ષમા કરો. મારે સર્વ જીવો સાથે મૈત્રી છે. કોઈની સાથે
મારે વેર નથી.

(નોંધ : તે સાધુ-સાધ્વીને વ્યક્તિગતરીતે પણ પૂર્વ સંબંધ
યાદ કરી મનોમન ક્ષમાપના કરી લેવા-સૂચવવું.)

આ પ્રમાણે આલોચના-દુષ્કૃત ગર્હા-વોસિરાવવું-અને
યથાયોગ્ય ક્ષમાપના કર્યા-કરાવ્યા બાદ કરીથી સમ્યક્ત્વ-
પૂર્વક સામાયિક અને વ્રત ઉચ્ચરાવવાનો વિધિ છે.

આ કાળનું સંયમ સાતિચારી છે. જીવનમાં પાળેલા
વ્રતોમાં કેટલાયે અતિચાર લાગેલા હોય. પરંતુ છેવટની
ઘડીયે પણ નિરતિચાર ચારિત્રની ભાવના આવી જાય અને
થોડો સમય પણ શુદ્ધ ચારિત્ર પજાર્ધ જાય તો મહા કલ્યા-
ણકારી બને. થોડાં સમયમાં ઘણું હિત સાધી જનાર થાય.

(૩) ૦ સમ્યક્ત્વ ઉચ્ચરાવવું :-

નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું, નમો આચરિયાણું,
નમો ઉવજ્જાયાણું, નમો લોચ્ચે સર્વ સાહુણું. એસો પંચ
નમુક્કારો. સર્વ પાવખપણાસણો, મંગલાણુંચ સર્વેસિં
પદમં હવર્ધ મંગલં.

અરિહંતો મહ દેવો, જાવજીવં સુસાહુણો ગુરુણો;
જીણુ પન્નત્તં તત્તં, ધ્યિ સમ્મત્તં મચ્ચે ગહિયં.

“જાવજીવને માટે અરિહંત મારા દેવ છે, સુસાધુ મારા ગુરુ છે—જીનેશ્વરે પ્રરૂપેલ તત્ત્વ મારો ધર્મ છે,” એ રૂપ સમ્યક્ત્વ હું અંગિકાર કરું છું.

(આ રીતે નવકાર સહિત અરિહંતો મહ દેવો ગાથા રૂપ સમ્યક્ત્વ ત્રણ વખત ઉચ્ચરાવવું.)

(૪) ૦ સર્વં વિરતિ સામાયિક ઉચ્ચરાવવી.
નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું, નમો આયરિયાણું,
નમો ઉવજ્જયાણું, નમો લોચ્ચે સ્વ્વસાહૂણું, એસો પંચ
નમુક્કારો, સ્વ્વપાવપ્પણાસણો મંગલાણું ચ સ્વ્વેસિં,
પઠમં ઉવર્ધ મંગલં.

કરેમિ ભંતે! સામાધયં, સ્વ્વં સાવજ્જં જ્જેગં
પચ્ચક્રખામિ, જાવજીવ્યાએ તિવિહં તિવિહેણું,
મણેણું વાયાએ કાએણું, ન કરેમિ, ન કારવેમિ,
કરંતંપિ અન્નં ન સ્સમાણ્ણામિ.

તસ્સ ભંતે! પઠિક્કમામિ નિંદામિ ગરિહામિ
અપ્પાણું વોસિરામિ.

[આ રીતે ત્રણ વખત નવકાર મંત્ર અને કરેમિ ભંતે રૂપ સર્વવિરતિ સામાયિક ઉચ્ચરાવવી.]

(પ) વ્રત ઉચ્ચરાવવા :-

[પાંચ મહાવ્રત અને છઠ્ઠું રાત્રિભોજન વિરમણુ વ્રત એ છ વ્રતો! નવકાર મંત્ર યોદવાપૂર્વક ત્રણ ત્રણ વખત ઉચ્ચરાવવા-તે આ રીતે]

નમો અરિહંતાણુ, નમો સિદ્ધાણુ, નમો આયરિયાણુ,
નમો ઉવજ્જાયાણુ, નમો લોચ્ચે સ્વસાહૂણુ-એસો પંચ
નમુક્કારો, સ્વપાવપણુસણો, મંગલાણુ ચ સ્વેસિં,
પઠમં ઉવધ મંગલં.

પઠમે ભંતે મહુવ્વચ્ચે પાણુધવાયાચ્ચો વેરમણુ,
સ્વ્વં ભંતે! પાણુધવાયં પરચ્ચખ્ખામિ, સે સુહુમં વા,
ખાયરં વા, તસં વા, થાવરં વા, નેવ સયં પાણુ અધવા-
ચ્ચેજ્જ, નેવડ-નેહિં પાણુ અધવાયાવિજ્જ, પાણુ અધવાયંતે વિ
અન્ને ન સમણુજ્જાણુમિ, જ્જવજ્જવાચ્ચે તિવિહં તિવિહેણુ,
મણુણુ વાયાચ્ચે ઠાચ્ચેણુ ન કરેમિ ન કારવેમિ
કરંતં પિ અન્નં ન સમણુજ્જાણુમિ, તસ્સ ભંતે! પાડક્કમામિ
નિંદામિ ગરિહામિ અપ્પાણુ વોસિશમિ.

પઠમે ભંતે મહુવ્વચ્ચે ઉર્વાટ્ઠચ્ચોમિ સ્વ્વાચ્ચો
પાણુધવાયાચ્ચો વેરમણુ,

(આ પ્રમાણે ત્રણ વખત: આ આલાવો યોદવો)

નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું, નમો આયરિયાણું,
 નમો ઉવજ્જાયાણું, નમો લોએ સવ્વસાહૂણું—એસો પંચ
 નમુક્કારો, સવ્વપાવપ્પણાસણો, મંગલાણું ચ સવ્વેસિં,
 પઠમં ઉવર્ધ મંગલં.

અહાવરે દોચ્ચે ભંતે ! મહવ્વચ્ચે મુસાવાયાઓ
 વેરમણું

સવ્વં ભંતે ! મુસાવાયં પરચ્છખામિ, સે કોહા વા,
 લોહા વા, ભયા વા, હાસા વા, નેવ સયં મુસં વચ્ચેજ્જા,
 નેવડનેહિં મુસં વાયાવિજ્જા, મુસંવયંતે વિ અન્ને ન
 સમણુજ્જાણામિ, જવજ્જણવાચ્ચે તિવિહં તિવિહેણું મણુણું
 વાયાચ્ચે કાચ્ચેણું ન કરેમિ ન કારવેમિ કરંતં પિ અન્નં ન
 સમણુજ્જાણામિ, તસ્સ ભંતે ! પડિક્કમામિ નિંદામિ ગરિહામિ
 અપ્પાણું વોસિશામિ.

દોચ્ચે ભંતે ! મહવ્વચ્ચે ઉવટ્ઠિઓમિ સવ્વાઓ
 મુસાવાયાઓ વેરમણું.

[નવકારમંત્ર સહિત ત્રણવખત આ આલાવો બોલવો]

નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું, નમો આયરિયાણું,
 નમો ઉવજ્જાયાણું, નમો લોએ સવ્વસાહૂણું—એસો પંચ
 નમુક્કારો, સવ્વપાવપ્પણાસણો, મંગલાણું ચ સવ્વેસિં,
 પઠમં ઉવર્ધ મંગલં.

અહાવરે તચ્ચે ભંતે! મહવ્વચ્ચે અદિન્ના-
દાણાચ્ચો વેરમણું, સવ્વં ભંતે અદિન્નાદાણું પરચ્ચકખમિ,
સે ગામે વા, નગરે વા અરણ્ણે વા, અપ્પં વા, ખહું વા,
અણું વા, થૂલં વા, ચિત્તમંતં વા, અચિત્તમંતં વા, નેવ સયં
અદિન્નં ગિણ્ણિહજ્જ, નેવડ-નેહિં અદિન્નં ગિણ્ણાવિજ્જ,
અદિન્નં ગિણ્ણંતેવિ અન્ને ન સમણ્ણમણ્ણમિ જ્જવજ્જણવાચ્ચે
તિવિહં તિવિહેણું મણ્ણેણું વાયાચ્ચે કાચ્ચેણું ન કરેમિ ન કારવેમિ
કરંતં પિ અન્નં ન સમણ્ણમણ્ણમિ, તસ્સ ભંતે!
પહિચ્છમામિ નિંદામિ ગરિહામિ અપ્પાણું વેસિરામિ.

તચ્ચે ભંતે મહવ્વચ્ચે ઉવદ્ધિચ્ચોમિ સવ્વાચ્ચો
અદિન્નાદાણાચ્ચો વેરમણું.

[નવકાર મંત્ર સહિત આ આલાવો ત્રણ વખત કહેવો]

નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું, નમો આયરિયાણું,
નમો ઉવજ્જાયાણું, નમો લોચ્ચે સવ્વ સાહૂણું—એસો પંચ
નમુચ્છારો, સવ્વપાવપ્પણાસણો, મંગલાણું ચ સવ્વેસિં,
પઠમં ઉવર્ધ મંગલં

અહાવરે ચઉત્થે ભંતે! મહવ્વચ્ચે મેહુણાચ્ચો
વેરમણું, સવ્વં ભંતે! મેહુણું પરચ્ચકખમિ, સે દિવ્વં
વા, માણ્ણસં વા, તિરિક્ખ જ્જેણિઅં વા, નેવસયં મેહુણું

સેવિન્ન, નેવડન્નેહિં મેહુણું સેવાવિન્ન, મેહુણું સેવંતે
 વિ અન્ને ન સમણ્ણણમિ, જવજ્જવાએ તિવિહં તિવિ-
 હેણું મણેણું વાયાએ ઠાએણું ન કરેમિ ન કારવેમિ કરંતં પિ
 અન્નં ન સમણ્ણણમિ, તસ્સ ભંતે ! પડિક્કમામિ
 નિંદામિ ગરિહામિ અપ્પાણું વોસિરામિ.

ચઉત્થે ભંતે મહવ્વએ ઉવટ્ટિઠએમિ, સવ્વાએ
 મેહુણાએ વેરમણું

[નવકારમંત્ર સહિત આ આલાવો ત્રણ વખત કહેવો.]

નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું, નમો આચરિયાણું,
 નમો ઉવજ્જાયાણું, નમો લોએ સવ્વ સાહૂણું-એસો પંચ
 નમુક્કારો, સવ્વપાવપ્પણાસણો, મંગલાણું ચ સવ્વેસિં,
 પદમં હવઈ મંગલં.

આહાવરે પંચમે ભંતે ! મહવ્વએ પરિગ્ગહા-
 એ વેરમણું, સવ્વં ભંતે પરિગ્ગહં પચ્ચક્ખમિ, સે
 અપ્પં વા, ખહું વા, આણું વા, થૂલંવા, ચિત્તમંતં વા,
 અચિત્તમંતં વા નેવસયં પરિગ્ગહં પરિગિણ્ણિહન્ન, નેવ-
 ડન્નેહિં પરિગ્ગહં પરિગિણ્ણાવિન્ન, પરિગ્ગહં પરિગિણ્ણંતે
 વિ અન્ને ન સમણ્ણણમિ જવજ્જવાએ તિવિહં તિવિહેણું
 મણેણું વાયાએ ઠાએણું ન કરેમિ ન કારવેમિ કરંતં પિ
 અન્નં ન સમણ્ણણમિ, તસ્સ ભંતે ! પડિક્કમામિ
 નિંદામિ ગરિહામિ અપ્પાણું વોસિરામિ.

પંચમે ભંતે મહાવચ્ચે ઉવટ્ટિઠ્ઠોમિ સવ્વાઓ
પરિગ્ગહાઓ વેરમણું.

[નવકાર સહિત આ આલાવો ત્રણ વખત કહેવો.]

નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું, નમો આયરિયાણું,
નમો ઉવજ્જાયાણું, નમો લોએ સવ્વ સાહૂણું—એસો પંચ
નમુક્કારો, સવ્વપાવપ્પણાસણો, મંગલાણું ચ સવ્વેસિં,
પઠમં ઉવર્ધ મંગલં.

આહાવરે છઠ્ઠે ભંતે ! વચ્ચે રાઈ ભોયાણાઓ વેરમણું,
સવ્વં ભંતે રાઈ ભોયાણું પરચ્ચક્રામિ સે અસણું વા, પાંણુંવા
આઈમં વા, સાઈમંવા, નેવ સયં રાઈ ભુંજિજ્જમ,
નેવડનેહિં રાઈ ભુંજવિજ્જમ, રાઈ ભુંજંતે વિ અન્નં ન
સમણુજ્જણામિ, જવજ્જણાએ તિવિહં તિવિહેણું મણેણું
વાયાએ કાએણું ન કરેમિ ન કારવેમિ કરંતાંપિ અન્નં ન
સમણુજ્જણામિ, તસ્સ ભંતે ! પડિચ્છમામિ નિંદામિ ગરિહામિ
અપ્પાણું વોસિરામિ.

છઠ્ઠે ભંતે ! વચ્ચે ઉવટ્ટિઠ્ઠોમિ સવ્વાઓ રાઈ-
ભોયાણાઓ વેરમણું.

[નવકારમંત્રપૂર્વક આ આલાવો ત્રણ વખત કહેવો.]

નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું, નમો આયરિયાણું,
નમો ઉવજ્જાયાણું, નમો લોએ સવ્વ સાહૂણું—એસો પંચ
નમુક્કારો, સવ્વપાવપ્પણાસણો, મંગલાણું ચ સવ્વેસિં,
પઠમં ઉવર્ધ મંગલં.

ધર્યેધ્યાઈ પંચમહાવ્યાઈ, રાઈ ભોયણુ વેરમણુ
છટ્ટાઈ, અત્તહિઅટ્ટયાએ ઉવસં પન્નિજતાણુ વિહરામિ.

[આ ગાથા નવકારમંત્રપૂર્વક ત્રણ વખત કહેવી.]

આ પ્રમાણે ફરીથી પંચમહાવ્રત અને છઠું રાત્રિ-
ભોજન વિરમણુવ્રત ઉચ્ચરાવી, ધર્યેધ્યાઈ ગાથા સંભળાવી
નિત્યારગ પારગાહોહ બોલી ગુરુ ભગવંત આશીર્વાદ આપે.

(નોંધ:- ગ્લાનની પરિણતી અને સંયોગો બ્લેષ વ્રતના
આલાવાના અર્થ કહેવા માટે સમય-ઉચિત નિર્ણય કરવો.)

(૬) ચાર શરણુ ગ્રહણુ કરાવવા.

ચત્તારિ મંગલં

અરિહંતા મંગલં સિદ્ધા મંગલં

સાહુ મંગલં કેવલિપન્નતો ધરમે મંગલં.

ચત્તારિ લોગુત્તમા

અરિહંતા લોગુત્તમા, સિદ્ધા લોગુત્તમા

સાહુ લોગુત્તમા, કેવલિ પન્નતો ધરમે લોગુત્તમા

ચત્તારિ શરણું પવન્નભિ

અરિહંતે શરણું પવન્નભિ, સિદ્ધે શરણું પવન્નભિ,

સાહુ શરણું પવન્નભિ, કેવલિપન્નતં ધરમં શરણું પવન્નભિ.

(૭) અહાર પાપસ્થાનકે વોસિરાવવા.

સવ્વંપાણાઈવાયં, સવ્વંમુસાવાયં, સવ્વંઅદિન્નાદાણું
 સવ્વંમેહુણું, સવ્વંપરિગ્ગહં, સવ્વંકોહં, સવ્વંમાણું,
 સવ્વંમાયં, સવ્વંલોલં, પિન્નં, દોસં, કલહં, અલકૂખાણું,
 અરઈ-રઈ, પેસુન્નં, પરપરિવાયં, માયામેસં,
 મિચ્છાદંસણુ—સલ્લંચ, ઇચ્છેઈઆઈ અરૂઠારસ પાવઠાણાઈ
 જવજજીવાચ્ચે તિવિહં તિવિહેણું જવ વોસિરામિ.

સર્વપ્રાણુતિપાત, સર્વમૃષાવાદ, સર્વઅદત્તાદાન, સર્વ-
 મૈથુન, સર્વપરિગ્રહ, સર્વક્રોધ, સર્વમાન, સર્વમાયા, સર્વ-
 લોભ, રાગ, દ્રેષ, કલહ, અભ્યાખ્યાન, પૈશુ-ચ, રતિ-
 અરતિ, પરપરિવાદ, માયામૃષાવાદ, મિથ્યાત્વશલ્ય આ
 અહારે પાપસ્થાનકોને યાવજજીવ [જીવે ત્યાં સુધી]
 ત્રિવિધે ત્રિવિધે હું વોસિરાવું છું.

(૮) અનશન (આહાર ત્યાગ.)

નોંધ :-[વર્તમાન કાલે વિશિષ્ટ જ્ઞાની પુરુષોનેા અભાવ
 વર્તે છે. ગ્હાનાદિ પણુ સંચારે લેવા માટે તેવા સંઘયણુ
 -સામર્થ્ય ધરાવતા નથી માટે સાગારી અનશન કરાવવું.]

“અમુક” સમય માટે ત્રણુ કે ચાર આહારનેા ત્યાગ
 કરાવતાં જવું અથવા મુદ્દિસહિયંપરચક્રખાણુ કરાવતાં રહેવું.
 જેથી ચારે આહારના ત્યાગરૂપ અનશનનેા લાભ મળે.]

(૯) છેવટે નવકારમંત્ર સંલખાવવો ચાલુ રાખવો.

આ પ્રમાણેની વિધિ સમાચારી પ્રતમાં જણાવેલી છે. તે સાધુ-સાધ્વીજી મહારાજને અંતિમ આરાધના માટે ખાસ ઉપયોગમાં લેવી.

છતાં તદ્દન અભાન અવસ્થા કે શુદ્ધિ ન હોય ત્યારે આ વિધિ ન કરાવતાં માત્ર નવકાર મંત્ર સંલખાવવો ચાલુ રાખવો. થોડો પણ ઉપયોગ ભાગ્ય યોગે રહે તો તે આત્મા પંચ પરમેષ્ઠીના સ્મરણપૂર્વક દેહનો ત્યાગ કરી શકે.

અવસરોચિત વૈરાગ્યાદિનો ઉપદેશ આપવો અથવા ભાવવાહી સ્તવન-સન્ન્યાયાદિ સંલખાવવા.

અંતિમ આરાધના વિધિ સમાપ્ત

શ્રાવક-શ્રાવિકા માટે અંતિમ સાધનાવિધિ

શ્રાવક-શ્રાવિકાને લાંબા સમયની ખિમારી હોય કે અન્ય કોઈ કારણોસર અતિ ગ્લાન થઈ ગયા હોય ત્યારે અંતિમ સાધના કરાવવાની વિધિ પણ સમાચારીમાં જણાવી છે.

(૧) પૂજ્ય ગુરુ મહારાજની ઘેર પધરામણી કરાવી-યોગ્ય આસને ખિરાજમાન કરાવે.

(૨) શક્તિ અનુસાર જ્ઞાન પૂજન, ગુરુ પૂજન કરે-વંદન કરે.

(૩) ગુરુ ભગવંતને આ પ્રમાણે વિનંતી કરે.

“હિ ભગવન્ ! મારે આ અવસરે શું કરવા યોગ્ય છે ? કૃપા કરીને ફરમાવો.”

એકાંતે ઉપકારની ભાવનાથી ભરેલા સંત પુરુષો અંતઃ સમયની આરાધના કરવાનું ફરમાવે છે—

[નોંધ :- સાધુ-સાધ્વીને માટે ઉપર જે વિધિ દર્શાવી છે તે રીતે જ શ્રાવક શ્રાવિકાને વિધિ કરાવવાનું સમાચારીમાં જણાવેલ છે.]

માત્ર બે ફેરફારો ધ્યાનમાં રાખવા.

(૧) કરેમિલંતે ઉચ્ચરાવવું નહીં.

(૨) પાંચ મહાવ્રતને બદલે બાર મહાવ્રતમાંના શક્ય વ્રત-નિયમો આપવા.]

શ્રાવક-શ્રાવિકાને સંપૂર્ણ વિધિ કરાવવા અનુકૂળતા ન હોય તો સંક્ષેપમાં નીચેની સુચના મુજબ કરાવવી.

(૧) જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ અને વીર્યના જે કાંઈ અતિચાર લાગ્યા હોય તેનું મિચ્છામિ દુક્કડમ દેવડાવે.

(૨) સર્વ જીવરાશિ અને સકલ શ્રીસંઘ સાથે ક્ષમાપનો કરાવે.

(૩) તેણે સેવેલા ૧૮ પાપ સ્થાનકોનું ભાવપૂર્વક પ્રતિકંભણ કરાવે-મિચ્છામિદુક્કડમ અપાવે.

(૪) ચાર શરણા અંગીકાર કરાવે.

(૫) શાસન, ચારિત્ર, મોક્ષ વગેરે માટે શુભ ભાવના કરાવે.

(૬) બંને તેટલા નવા નવા પરચક્રખાણા કરાવે તત્ત નિયમ કરાવે જેથી છેલ્લે વખતે વિરતિયાળું જીવન થઈ જાય.

વધારે યોગ્ય અને પરિણત શ્રાવક હોય તો ફરીથી સમક્તિ ઉચ્ચરાવી શક્તિ મુજબ શ્રાવકના ૧ થી ૧૨ વ્રત લેવડાવે.

(૭) જમીન મકાન-પરિચ્છેદ, કુટુંબ સંબંધ આદિ વોસિરવે.

(૮) છેલ્લે ચૌદ પૂર્વના સાર રૂપ એવા નમસ્કાર મહામંત્રનું વારંવાર સ્મરણ અને શ્રવણ કરાવે. જેથી આરાધના યુક્તિ પાંડિત મરણને પામી શકે. -